

Tobanama / hekaýa

Category: Hekaýalar, Kitapcy, Sözler

написано kitapcy | 22 января, 2025

Tobanama / hekaýa

TOBANAMA

Baý-baý-ow, bi millete serediň-ä. Halys türkmençilige suwsalany çyn oguşýan. Ýogsam bu ýerde Artygyň harmanynyň üleşilmejeginem-ä bilýä olar. Şonda-da balarynyň güle çozuşy ýaly, ýerden ýöräni eňäýipdir kluba.

Hemişeler dagy lektor gelende ýalbarybam, gorkuzybam ýygnap bolmazdy bulary. Bu gün bolsa... Ýeri, indi näçe ýyldyr bir aýagy ysman ýatan Mergen aga näme diýjek. Şolam: «Türkmençiligiň gürrüňi edilýän bolsa, menem ýeke taşlap gitmän. Bir ýer goýaweri ulagyňda» diýip, ogluna delmuryp özeleniberd-ä.

Garaz, şol gün agşam günä-sogap, halal-haram, gep-gybat, erkek hem aýal, günä gazanmak hem toba etmek... hakyndaky gürrüňleri diňläsi gelip ýygananan märekeden ýaňa, kolhozyň saraý ýaly giň kluby hyň berdi.

Köp garaşmaly bolmady. Hemişeler bedeniniň belendini-pesini mesaňa edip, syrlaşyp duran ýuka köýnekli, başy açyk orta çykýan medeniýet baradaky orunbasar gelin bu sapar keteni köýnegini şowurdadyp, gyzyň öýmesini galgadyp münbere mündi. Gysgajyk giriş nutugyny aýdybam, hormatly lektora gezek berdi. Daýaw göwresine gelişmeýän çakganlyk bilen eglibräk ýöräp gelip münberi gujaklan lektory görenlerinde, zaldakylaryň gowury artyp ugrady: «A-how, biz türkmençilige degişli gürrüňleri diňlejekdig-ä», «Öňler gaçyp ýören lektorymyz-a bi». Hyşy-wuşylaryň birinem gulagynyň deňinden geçirmän, gapyp duran lektor birbada aljyrajak ýaly etdi-de, kömege mätäç bendäniň özelenişi kimin, orunbasar gelniň ýüzüne naýynjar bakdy. Düşbi orunbasar derrew ýerinden galyp, elindäki ruçkasy bilen stoly birnäçe sapar tyrkyldatdy-da, zala ýüzlendi:

– Ýoldaş kolhozçylar, kolhozçy aýal-gyzlar, mehanizatorlar, şu

ýere ýygñanan hormatly obadaşlar! Biziň öňdebaryjy kolhozomyzyň tertipli, agzybir halky bar. Merkezden gelen hormatly lektoryň öňünde gowur turuzyşyp oturmak size uslyp däl...

Orunbasaryň sözünü soňlatman, orta gürpde oturan deşli pyýada ýerinden galdy:

– Bizi aldap getiripsiňiz. Bi öňem birnäçe gezek gelip marksizm-leninizmden leksiýa okap giden şo-ol ýigid-ä.

Onuň pikirini makullaýjy sesler ýaňlandy. Orunbasar gelin bir elini çalaja galdyrdy-da, sesine biraz bat berdi:

– Ýalňyşmansyňyz, ýöne indi döwür üýtgedi. Hemme zat üýtgedilip gurulýar. Hormatly lektoram bu gün öňki gürrüňini etmez. Häli bizem gürlleşip gördük myhman bilen. Öňki pikirlerinden nam-nyşan galmandyr.

– Hawa-da, döwür üýtgäp durka, biz dagy näme – diýip, lektoram ümsüm oturmagy birhili gördümi, nämemi, it ýylgyryşyny edip, samsyklaç gürlledi.

Zalyň orruk ortasyndan biriniň ýognasdan gödeksi sesi eşidildi:

– Öň çagadyň-da, indi ulalaýdyňmy?

Orunbasar gelin näme diýjegini bilmän, lektoryň ýüzüne seretdi. Köpi gören lektor bu gezek zaly ýaňlandyran sowala aljyrap durmady:

– «Bir ýazykdan är ölmez» diýleni, ýoldaşlar. Är ýigitler onça-munça zady çekip bilmelidir. Tüweleme, özümüz-ä ýüz ýazygam bolsa müzzerileris öýdemizok. Munuň üçinem injik gerek, ýoldaşlar. Onsoňam her gezek bir ýazyk etdiňmi, hökman toba etmeli. Özümüz-ä şeýdýäs welin, bolaýýar. Beý diýsem, iki ýüzli eken diýip düşünäýmäň. Toba diýlen zat iki ýüzlini halanok. Onam diňe namysjaň, mert adamlar oňarýandyr.

Zalda biriniň şadyýan sesi eşidildi:

– Hezildigini, günä işden çekinip oturasy zadam ýok eken-laý.

Onuň ýaňsyly sözünü alyp göterdiler. Orunbasar gelin höre-köşe edip, adamlary zordan köşeşdirdi:

– Beýdişip oturman, adamlar, hormatly lektory diňläliň. Näme sowalyňyz bolsa, soňundan sorarsyňyz.

Birbada milletiň üstüne suw sepilen ýaly boldy. Lektor

mümkinçiligi syropyman, joşup ugrady. Häý, zaňňaryň bolaýşyny. Mundan ozalky leksiýalarynyň ählisiniň üstünden, ýüzüni çytyp dagy etmän, atanak çekdi oturyberdi:

– Marksizm-leninizmden okan leksiýalarymdan ýüz öwürýän. Munuň üçin hut siziň öňüňizde Allatagaladan günämi ötmegini sorap, üç meretebe toba kylýan.

Ol iki elini ýokary galdyryp, sojap-sojap toba etdi. Diňe şondan soň Muhammet pygamberiň hadyslaryny özi ýazan ýaly edip, millete akyl satyp ugrady. Lektory birinji gezek görýän, dini eserlerden bisowat kişiler-ä onuň tapýan sözlerine aňalyp galaýdylar asyl. Pah-pah, Pygamberiň özüni diňläp duran ýaly-da.

Bir meýdandan maňlaýynyň derini sylp, boldum eden lektor özünden göwnühoş halda zala äňetdi. Häliden onuň agzyny köpürjikledip gürleýşine haýpygelijilik bilen seredip oturan deşli pyýada ýerinden galdy-da:

– Ýaňy bir sözüňizde «Aýal enedir!» diýdiňiz welin, oňly düşünmedim-le – diýip, mekirlik bilen ýylgyrdy.

Lektor onuň kinaýasyna aň salman, çyny bilen janykdy:

– Hakykatdanam, aýal, diňe aýal ene bolýandyr. Ata ene bolup bilmez. Çünki olaryň jynsy gurluşy üýtgeşikdir, ýoldaşlar.

Onsoňam, şuny bek belläň: sygyrdan goýun bolmaz, goýundan geçi bolmaz, geçiden at bolmaz, atdan towşan bolmaz, towşandan doňuz bolmaz, doňuzdan towuk bolmaz, towukdan düýe bolmaz, düýeden güýe bolmaz, güýeden eşek bolmaz...

Sowal bereni jogap kanagatlandyrdymy, kanagatlandyrmadymy, onçasyny biljek däl, garaz, ol lektoryň sözüne nokat goýarynda garaşman, çalaja hyrçyny dişläp, başyny ýaýkady-da, oturyberdi.

Onýança öňräkki hatarlaryň birinden gartaşan adam ýerinden galdy:

– Inim, bi biz-ä ömrümüzizi traktyryň üstünde geçiren adam. Indem birgat saýlajak diýýäler. Sen bir daşyňdan akylly-başly görünüň. Heý, traktyrça birgatlyk oňardar öýdýäňmi?

Lektor özüne maslahat salnan äheňde berlen bu sowala monça bolup, birmeydan potologa seredip durdy-da, uzakdan aýlap söze başlady:

– Haýwanlaryň adamlardan akyllý tarapy kändir. Meselem, hiç haçan syçan pişik boljak bolup, pişik bolsa, güjük boljak bolup azara galyp ýören däldir. Her haýwan öz gününe, öz ykbalyna kaýyldyr. Megerem, adamyň haýwandan iň esasy öwrenmeli häsiýeti, ine, şu bolsa gerek...

Sowal beren kişiniň ýüzi boz-ýaz boldy. Bolsa-da olam dymyp oturman, atyp galdy:

– Eger beýle bolýan bolsa, düýnki ateistiň bu günki gün hadyslardan mysal getirip, nokgy-nokgy edip otursyna nähili düşünmeli, inim?

Lektor gürrüňiň özi hakyndalygyna bada-bat düşündi:

– Eger gürrüň men hakda barýan bolsa, ýaňyja aýdypdym, toba bar günäni ýuwýandyr diýip. Men her saba turup toba edýän.

Ýüzi mazalyja Güne gaýzygan ýaşuly ýerinden galanyny duýman galdy:

– Häk, inim, häliden bári dilimi dişläp saklanjak boldum, bolmady. Bu gürrüňleri kim etse-de, sen etmeli däl. Sen ynam, toba diýen mukaddes düşüňjeleri püçege çykarýaň. Ýogsam, kalbyňy doly tämizläp toba gelinýändigini, bir toba edeňsoň, gaýdyp bet işleriň gyrasynda görünmeli däldigini bilmez ýaly, iňňeden iýtme körsowadam-a däl sen.

Beýle-beýle bolar öýdüp garaşmadyk lektor näme diýjegini bilmän, sakanaklady:

– Siz meniň tobama dil ýetirmäň, men her gezek ýürekden edýän ony. Onsoňam, tobanyň güýjüni göre-göre gelýän men.

Ýaşuly bu gezek kinaýaly ýylgyrdy:

– Ony bizem görüp ýörüs. Telewizorda ýedi gezek toba edip, aman sypanyňam bilýäs. Seniň tobany ýürekden etmän, hálki bir bet işleriňi yapmak üçin perde hökmünde ulanýanyňam aňýas...

Orunbasar gelin olaryň gürrüňiniň dawa ýazyp gidäýmeginden ätiýaç edip, ýaşulyny saklady:

– Sapar aga, lektor biziň myhmanymyz. Türkmençilikde myhmanyň bilen dawa tapmak gelişýän zat däldir.

– Bäbenegiňe seredip, göz-görtele ýalan sözläp durmak myhmana-da gelişýändir öýdemok.

Lektor münberdäki kagyzlaryny ýygnaşdyryp durşuna, aldygyna «Toba, toba» diýip samraýardy. Bu ýagdaýda gürrüňçiligi dowam

edip bolmajagyny aňan orunbasar gelin bolsa, başardygyndan sypaýy gürläp, çäräniň tamamlanandygyny yglan etdi.

Zaldan çykyp barýan lektoryň: «Men şu ýere gelenime-de toba edýän» diýip, özbaşyna mydyrdaýşyny welin, adamlaryň diňe käbirleri eşidip galdy...

1996 ý.

Döwran AGALYÝEW.

Hekaýalar